

Oponentský posudek

Sylva Stejskalová, *Nároky na funkci hudební režie v digitálním nahrávacím procesu*, disertační práce, HAMU, Praha 2018

Ve své disertační práci se autorka zabývá velmi aktuálním a dosud v teoretické literatuře i v publicistice málo zpracovávaným tématem. Hudební režie je moderní typ aktivity související a rozvíjející se zejména v druhé polovině dvacátého století s nástupem moderního hudebního průmyslu, respektive jeho důležitého segmentu, tzv. nahrávacího nebo gramofonového (v angličtině „recording industry“).

K úspěšnému zdolání vytčeného náročného cíle ji předurčily nejen její odborné předpoklady a skladatelské školení, pedagogické zkušenosti, ale i dlouholetá a úspěšná praxe hudební režisérky. A tak jako základní metodologické východisko zvolila zcela správně kombinaci historiografického přístupu, který uplatnila zejména v prvních dvou kapitolách mapujících vznik zvukového záznamu, rozvoj záznamové techniky s vyústěním do vzniku komplexu současného digitálního způsobu záznamu, s osobním přístupem a účinnými poznatky ze současné praxe. V těchto úsecích se pohybuje formou účinného shrnutí a interpretace i hodnocení dosavadní existující literatury včetně výstižných portrétů velkých osobností, producentského (režisérského) i uměleckého světa spjatých s etablováním hudebního nahrávacího průmyslu a směřuje především k jádru své práce – k profesi a činnosti hudebního režiséra. Samozřejmě se na prvním místě dostává i k charakteristice a specifice profese hudebního režiséra s vlastním výkladem i s pomocí muzikologické literatury - Jiří Fukač. Možná v případě správného terminologického výkladu pojmu „producent“ a jeho odlišného významu v angličtině a v anglosaském kontextu („music producer“) mohla více zdůraznit roli hudebního producenta jako osoby odpovědné v řadě případů i za financování nahrávky (filmu), což ovšem nebylo přímým tématem její práce. Je to jen jedna z připomínek, o níž by autorka mohla diskutovat při obhajobě, stejně jako o debatách při užívání termínu gramofonový a nahrávací průmysl, což podle mého názoru alespoň v českém kontextu vytváří jistou odlišnost.

Dalším citlivým tématem je rozdíl faktický obsahový a významový rozdíl mezi profesí zvukového mistra a hudebního režiséra, autorka se na několika místech k tomuto problému a k odlišení obou profesí obsírně věnuje a s jejími závěry lze souhlasit. Jen do diskuse při obhajobě: asi bych vedle trendu „spojování“ či „propojování“ obou profesí nebo univerzality,

s kterou se lze skutečně při výrobě nahrávek (zejména film nebo počítačové hry) setkat, viděl i opačný trend, vysoce specializovanou profesi zvukového mistra, skutečného odborníka na technologii a všechny záludnosti prudkého vývoje záznamové techniky, střihu a všech dalších moderních vymožeností a vedle něj specialistu, hudebního režiséra, který je, tak jak o tom autorka hovoří, v řadě případů schopen posoudit i tak specializované oblasti jako je soudobá hudba nebo hudba starších stylových období. Sám jsem se setkal a často setkávám s nutností rychle reagovat na chyby v partech, okamžitě analyzovat harmonický plán a vertikální strukturu na frekvenci s orchestrem a sólisty, kde se každá minuta platí a prostoje jsou velmi nákladné, a především co nejrychleji příslušné pasáže opravit v partituře i v partech. Ne každý zvukový mistr je takové reakce schopen. Je to samozřejmě otázka k diskusi, celá oblast se od svého počátku proměňuje, tak jak autorka píše, technický vývoj je tady nesmírně dynamický a vytváří stále nové kontexty a situace, na které musí jak režisér, tak zvukový mistr (a pokud není režisér identický s producentem (vydavatelstvím), což se v našich podmínkách klasické hudby stává, reagovat.

Jádrem a nejpřínosnější částí práce jsou pro mne kapitoly 4 a 5, kde autorka velmi podrobně analyzuje celý proces natáčení, jeho jednotlivé fáze a vytváří jakési modelové přehledy. Zde je autorka zcela bezpečně orientovaná, rozebírá všechny aspekty současného nahrávacího procesu ve všech jeho variantách od záznamu, přenosu přes half live záznam až ke studiové nahrávce. Možná ještě mohla více ukázat praxi, v níž nahrávání míří do historických, „ne-studiových“ prostorů – zjednodušeně řečeno pro autenticitu v případě historické hudby a snahu o autentickou interpretaci a někdy i z finančních důvodů. Velmi důkladně, systematicky a s využitím řady vlastních zkušeností je celý komplex interpretován a objasněn. Možná bych ještě více zdůraznil zpětnou vazbu – proces, kdy se s interprety řeší jednotlivé verze editovaného snímku, čeká se na jejich názor a případné návrhy oprav. Součástí tohoto „schvalování“ jsou i debaty, které opravy ještě provést (pokud ovšem existuje „lepší“ take), které raději v zájmu zachování hudební logiky a krásy celku nedělat. Tady přichází ke slovu to, o čemž autorka rovněž velmi zasvěceně píše – o psychologickém přístupu k interpretům a k celému nahrávacímu týmu. Líbí se mi autorčin názor o prioritě hudby, hudebního dojmu a prevalenci estetického působení nad čistě technologizujícím pojetím, kdy je sice každá nota správně na svém místě a ve své dokonale čisté intonaci, stejně tak rytmus atd., přesto snímek ztratí něco, co lze těžko definovat. I o tom se autorka velmi obsírně zmiňuje a její režisérská práce i způsob vedení natáčení vycházejí z jejího názoru. Jsou to výsledky přesvědčivé, stejně jako její psychologický přístup a umění motivovat interprety k co nejlepšímu výkonu.

Znám i výsledky režisérské práce autorky a mohu s radostí konstatovat, že patří skutečně k špičkovým nahrávkám českého i evropského hudebního průmyslu. Součástí práce je vzorně vypracovaný seznam pramenů a literatury a přílohy, tak jak je v odborných spisech tohoto typu obvyklé, autorka se snaží pracovat s aktuální literaturou a využívá i dalších pramenů a zdrojů.

Práce Sylvy Stejskalové odhaluje velmi přehledně, logicky a srozumitelně dosud málo zmapovaný terén a přináší zejména v kapitolách 3 a 4 řadu originálních poznatků a vnáší do pohledu na celou profesi i její význam systém. Určitě by měla vzhledem ke své hodnotě být využita i jako studijní literatura při studiu budoucích zvukových mistrů a hudebních režisérů na HAMU a na dalších pracovištích. Doporučuji tuto práci velmi rád k obhajobě, drobné detaily, případné překlepy a podobně jsem vyřešil s autorkou osobně a nemění nic na velmi kvalitním charakteru práce. Autorce i vedoucímu práce gratuluji!

Prof. PhDr. Jiří Štílec, CSc

Praha, 8. VIII. 2018